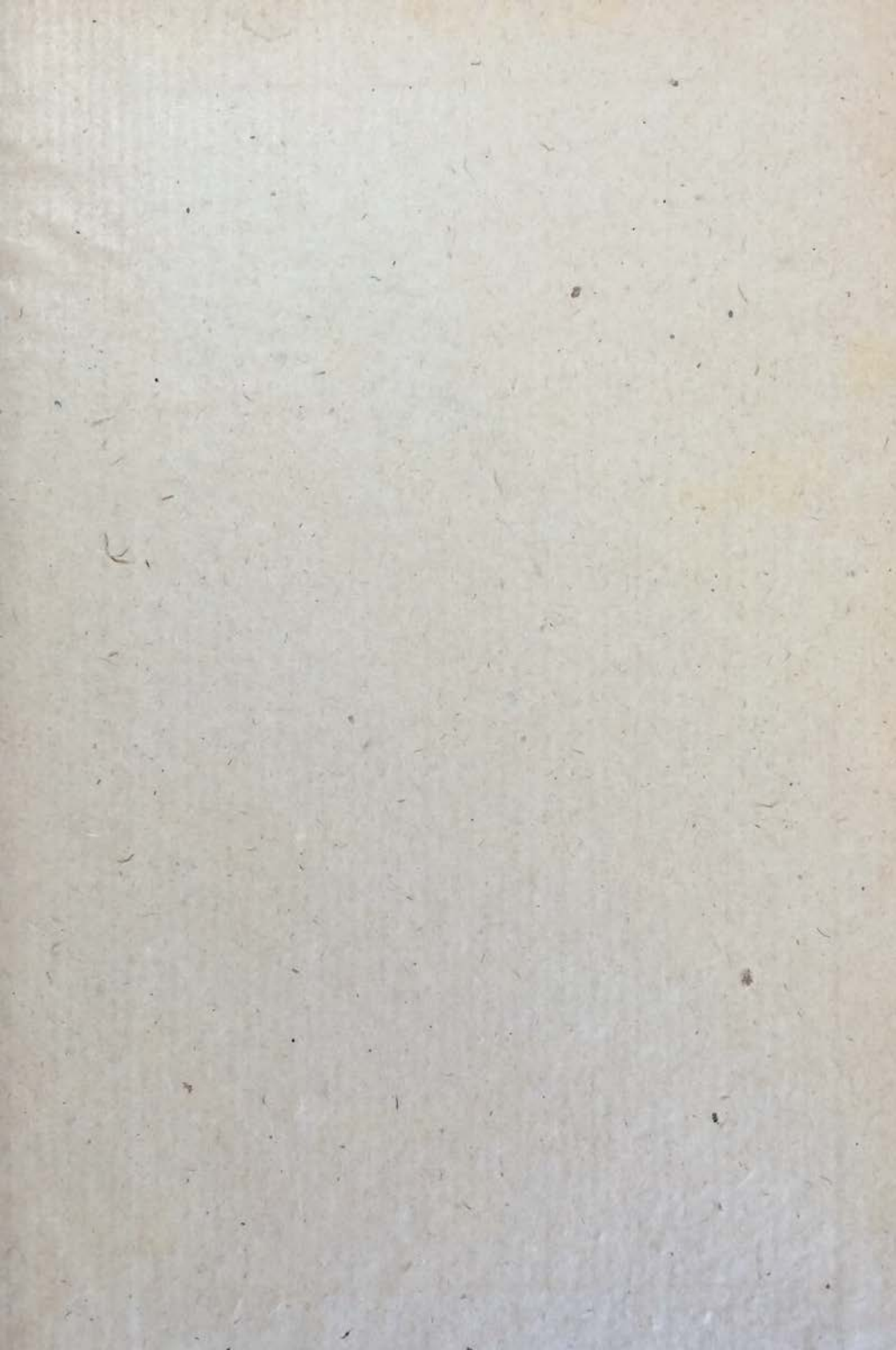

ERM0613

3

ՊՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ “ՆՈՐ ԴՊՐՈՅԻ”, ԹԻՒ 2

ԼՈՅՍ

کد کتابی

ՍԷՐ

ԿԵՍՆԻՔ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՄՕՐԻՍ ԾԱՐՆԷՑ

ՓՈՒԲՐԻԿ ԺԱՄԱԳՈՐԾԸ

Թարգմանեց
Կ. Ս. ՄԱԼՍԹԵԱՆ

Գրավանձա- Հրատարակիչ
ՊԻՄԷՆ ԶԱՐԳԱՐԵԱՆ
Չարմարճրլար, Թիւ 32
Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳԻՆ 15 ՂՐՈՒՇ

ԼՈՅՍ

ՍԷՐ

ԿԵԱՆՔ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՄՕՐԻՍ ՅԱՐՆԷՑ

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՄԱԳՈՐԾԸ

ԹԱՐԿՄԱՆԵՑ

Գ. Ա. ՄԱԼԱԹԵԱՆ

ԳՐԱՎԱՃԱՌ - ՇՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

ՊԻՄԵՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

2 ամամերիար, Թիւ. 32

Ն. ՊՈՒԼԻՍ

1925

Տպագրութիւն «ԱՐԵՒ»

Կ. Պոլիս, Պապը Ալի Ճասսէսի, Թիւ 73

№ 3

Անկերտի աշխարհաբխան մըն է այսօր թէ զիրտերը, ընկերներն պէս, իրենց պարունակութեան կամ դրոշմին համեմատ, բարի կամ չար ազդեցութիւն մը կը գործեն ընթերցողին վրայ, մանաւանդ երբ դեռասի է ընթերցողը:

Իբր դաստարակ, ցաւելոյ՛ սակայն տեսած եմք շատ անգամ, դպրոցական տղոց ձեռքը՝ զիրտեր որովհետեւ, զգեց բարտերն եւ ոճրապարս արարկներն նկարագրութեանը, անբարոյութեան ժահրը կը ներարկեն մասսայ սերունդին, սպառնալոյ՛ այլաստեղ զանի. եւ, այսպէս, կը մարեն անոր մեջ ինչ որ թերեւս Լոյս պիտի ծագեցրնէր, կը բոջկեցնեն ինչ որ Սէր պիտի ծրլեցրնէր, եւ կը սպաննեն ինչ որ Կեանք պիտի ծնուցանէր, ընկերութեան ապագայ բարօրութեան համար:

Գեթ մասաւնք, որ մը իրականացնելու փափագոյ՛ բարձրակարելոյթիւնները որովհետեւ, յոռի զրտերն երեսէն, կը չփական այս կերպոյ՛, կը սկսինք հրատարակութեան սալ տոյն մատենաշարին տեսակները որովհետեւ հրատարակչին ընթերցումը, մեր կողմանէ, ի յուր «Նոր Դպրոցի» աշակերտաց, անոնց առատօտեայ աղօթքի պահերուն՝ սաստիկ է արթնցրնելու, արթեր արթիքի տղոց մեջ. ազնիւ հետաքրքրութեանց հրապոյր, ներշնչած է անոնց ինքնագարգացումի եռանդ, անձնավստահութեան կորով. ու նաեւ համեմատութեան ոգի է ընկերաիրութիւն:

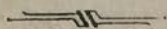
Վստահ եմք թէ այս տեսակներն ընթերցումը՝ ոչ միայն մեծ հաճոյք պիտի պատճառէ ուրիշ դպրոցականներն եւս, այլ նաեւ նոյն բարեւար ազդեցութիւնը պիտի ընէ անոնց, ամենուն՝ վրայ ընդհանրապէս:

«Նոր Դպրոցի» ի տոյն մատենաշարոյ՛, կը յուսակ, ծնողներն եւ կրթական պաշտօնեայներն՝ առ հասարակ հայրապարտ ըլլալ բարեխումար օժանդակներ, իրենց դաստարակչական դժուարին պաշտօնին մեջ:

Կը յուսակ դարձեալ թէ շա՛տ ընդարձակ պիտի ըլլայ այս Մատենաշարին օժանդակութեան շրջանակը եթէ՛ Յեղիկ ազնուացնան նախանձախնդիր անհասներ ու բարեւեր մարմններ, ծրլողագուրկ դժբաղ տղոց դիւրութիւն ընծայեն կարդալ զայն:

Տեկնալի՛ յոյսեր որովհետեւ կը գօտեւորեն մեզ հանդէպ մեր նոր ձեռնարկին պարտադրած աշխատութեանց, եւ կակիտա կը պարտեն մեր սիրք ուրիւնութեանը:

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՄԱԳՈՐԾԸ

Ա. — ԳՕՐՆԷԼԻ ՄՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

ԺԷ. Դարուն կ'ապրէր փոքրիկ տղայ մը որ 1629ին ծնած էր. շատ խելացի էր և շատ ուսումնասէր. կը կոչուէր Քրիստոսիան Հիւճէնս: Անոր հայրը՝ Լա Հէյի մէջ, բնակարան ընտրած էր մին հոլանտական այն սիրուն տուներէն որոնք Տէլֆդեան փաւեակներով զարդարուն ժեռաւոր պատեր ունին: Թէև հազիւ տասներկու տարեկան կար Հիւճէնս, երաժշտութեան, աստեղագիտութեան և բնաբանութեան սքանչելի դասեր կուտար հայրն անոր: Քրիստիան մեծ եռանդով կ'աշխատէր այս գիտութիւններուն, բայց ամէնէն աւելի մեքենաներն էին որ հաճոյք կը պատճառէին իրեն. խանդավառ սէր ունէր մեքենագիտութեան համար և ուրիշ բանի վրայ չէր խորհեր բայց եթէ անիւներու, անոնց ընդագուցման, շարժումի և շարժիչ ուժի վրայ:

Շատ մատաղ հասակէն սկսեալ, կ'երթար մէկուն վրայ այն ջրանցքներուն որոնցմէ շատ կը գտնուին Լա Հէյի շրջակաները, և՛ առ ի չգոյէ ու է շարժիչ ուժի, օգուտ կը քաղէր ջուրի հոսանքէն, բանեցնելու համար անուասարքը զորս կը հնարէր կը գտնէր և զորս հանճարամիտ կերպով կը կազմէր:

Օր մը , քանի մը ընկերներու հետ կը գտնուէր ջրանցքին եզերքին վրայ :

« Հիմա , կ'ըսէ անոնց , պիտի շինեմ աղօրի մը որ պիտի դառնայ ջուրին վրայ : »

— Այդքան գիւրին բան չէ ատիկա , պատասխանեց անոնցմէ մէկը :

— Համբերեցէ՛ք , պիտի յաջողիմ ես :

« Հիմա պիտի շինեմ աղօրի մը որ պիտի դառնայ ջուրին վրայ »

Պարզ դանակի մը միջոցաւ , եղեւնափայտի քանի մը տախտակներով , հաստատեց բազմանիւ մեքենայ մը . այս մեքենային անիւները ջուրէն մղուելով՝ մուրճ մը կը բանեցընէին և այս նորօրինակ ճրճրակը , աղմկալի ու դաշնաւոր , այն ատեն միայն կը դադրեցընէր իր

Ժխորր երբ փակոցով կ'արգիլուէր ջուրն հոսելէ :

«Կեցցէ՛, կեցցէ՛» պոռացին Քրիստոսիանի պզտիկ բարեկամները, հիացած այս հրաշակերտին դիմաց, բայց ա՛լ աւելի մեծ եղաւ անոնց զարմացումը երբ տեսան թէ փայտէ մարդեր շարժումներ կը կատարէին այն աղօրիին միջոցաւ : Մէկը փայտ կը սղոցէր, ուրիշ մը մուրճով կը զարնէր, ուրիշներ բաբանի մը վրայ կը խաղային, մերթ շուտ, մերթ դանդաղ, ըստ այն արագութեան զոր ջուրը կը հաղորդէր մեքենային :

Փոքրիկ մեքենագործին համար յաղթանակ մը եղաւ այս յաջողութիւնը, և հայրիկին իմաց տուին զայն : Սակայն, հայրիկը կ'ըսէր թէ իր որդին չափէն աւելի ժամանակ կը վատնէր հնարագիտութեանց և հետազոտութեանց համար որոնք աւելի խաղ կը թուէին իրեն քան թէ լուրջ ուսումնասիրութիւն . բայց Քրիստոսիանի մօրեղբայրը, մօրեղբայր Գօրնէլին, Տիկին Հիւճէնսի եղբայրը, միշտ պաշտպան կը կանգնէր իր քեռորդոյն և սանիկին :

Ոսկեղէն սրտով, ընտիր բնաւորութեամբ՝ ուսեալ մարդ մըն էր ան . մին այն Փլամաններէն որոնք կեանքին վրայ լաւ աչքով կը նային : Շատ կը սիրէր Քրիստոսիանը :

«Այս տղան, կ'ըսէր երբեմն Պ. Հիւճէնս, պարապ բաներով շատ կը զբաղի և չի խորացըներ այն գիտութիւնները զորոնք կը սորվեցընեմ իրեն :»

— Ինչպէ՞ս կ'ուզէք, կը հարցընէր մօրեղ-

բայրը, ժպտելով, որ տասներկու տարեկան բզեզ մը խորապէս սորվի աստեղագիտութիւն, բնաբանութիւն և մինչեւ իսկ թուաբանութիւն: Անոնց տարրական ուսուցումը բահամարեցէք և թող տուէք որ քիչ մը զբօսնու:

— Օհ, դուք, սիրելի՛դ իմ Գօրնէլի, կ'արդարացրնէք միշտ զինքը:

— Կ'արդարացրնեմ, վասն զի տղու մը վրայ հետազօտիչ ու հնարիչ այս ոգին շատ հաճելի կուզայ ինձի, և վասն զի անիկա յայտարար նշան է թագուն հաճարի: Անկէ զատ, ո՞չ միթէ հնազանդ ու սիրելի է Քրիստոսին:

— Այո՛, անտարակոյս:

— Բարեկիրթ և ուսումնասէր չէ՞ միթէ:

— Այդ նկատմամբ յանդիմանելի կէտ մըն ալ չունի, բայց խաղը չափէն աւելի կը սիրէ:

— Ձեր խաղ ըսածը պարզապէս փափագն է սորվելու և փորձարկելու այն գիտութիւնը զոր ամէնէն շատ կը սիրէ, այսինքն մեքենագիտութիւնը: Կ'ուզէ հասկնալ այն բաները որոնք ուշադրութիւնը կը գրաւեն, և ճի՛շդ այդ հետաքրքիր ոգիին վրայ է որ կը հիանամ: Ի՞նչ, կը ցաւի՞ք ունենալնուդ համար որդի մը որ թերեւս ապագային մեծ գիտուն մը պիտի ըլլայ և իր. երկրին փառքը պիտի հանդիսանայ:

— Օհ, օհ, քիչ մը կ'աճապարէք, Գօրնէլի: Առ այժմ, պէտք է գոհ ըլլանք եթէ կարողանանք լաւ դպրոցական մը դարձնել զինքը:

— Այո՛, բայց մի՛ խափանէք իր ճաշակները:

Բ. — ՔՐԻՍՏԴԻԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀՆԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դեռատի Հիւճէնսի սենեակը ճշմարիտ միւսէոն մըն էր ուր սիրով կը հաւաքէր իրեն տարեկից ընկերներէն ոմանք, անոնց ցոյց տալու համար իր հնարագիտութիւնները, իր մեքենական յօրինուածքները : Դարտակներով (bobine) և երկաթէ թելերով, շինած էր փոքրիկ թատրոն մը խամաճիկներու որոնց սրունքներն ու թեւերը ըստ կամս կը շարժէին և իր հրաւիրած տղեկներուն մեծ ուրախութիւն կը պատճառէին :

Անոնցմէ մէկը, որուն անունն էր Բիդէր Լուգ գծագրութեան մասնաւոր տաղանդ ունէր :

— Բիդէ՛ր, ըսաւ օր մը իր բարեկամը, ահա թուղթի երիզ մը . իրարու ետեւէ վազող ձիեր գծէ ասոր վրայ և պիտի տեսնես թէ ի՛նչպէս կենդանութիւն պիտի տամ ես անոնց :

— Կենդանութի՛ւն, թուղթի վրայի պատկերներուօն :

— Դուն գծէ՛ ձիերը և պիտի հասկնաս որ սուտ չեմ ըսեր : »

Մանկատի Բիդէրը քիչ մը ետքը անոր ձեռքը տուաւ թուղթի երկար երիզ մը որուն վրայ ձիեր, յաջորդաբար, իրարու ետեւէ կը քայլէին :

« Վաղն եկէք, զիս տեսէ՛ք » ըսաւ Քրիստիան իր ընկերներուն :

Շինեց գլանաձեւ տեսակ մը տուփ որ

գիւրութեամբ կը դառնար առանցքի մը վրայ: Նկարները, որոնք տուփին ներսի կողմը փակցուած էին, կը ցոլանային՝ առանցքին վրայ հաստատուած հայելիներուն մէջ: Երբ տուփը դարձնէին, պատկերները յաջորդաբար կ'երեւային հայելիներուն մէջ և ձիերը, կարծես իրարու ետեւէ քառատրոփ կը վազէին: Այս խաղալիքը, որ կատարելագործուած է մեր օրով, կ'ըսուի քարժաղէտ (praxinoscope) և կը նշանակէ՝ շարժման մէջ գտնուող պատկերները դիտող գործիք:

— Ի՞նչ սիրուն է, կը պոռային տղաքը, կարծես թէ ձիերը իրաւցընէ ձիեր են և ոչ թէ պատկեր:

— «Իմ գծագրութիւնս ի՞նչպէս կը ցար փոխակերպել» հարցուց Բիդէր:

Քրիստիան իր բարեկամներուն հասկցուց իր հնարքը. սովորութիւն ըրած էր՝ իր յօրինուածքներուն բացատրութիւնը տալ:

Օր մը, ուղեց հիմնովին քննել մայրիկին յարադաշնակը (clavecin): Անոր բացակայութենէն օգուտ քաղեց և բացաւ այս գործիքը որ երկար ատենէ ի վեր կը հետաքրքրէր զինքը:

— Կը փափագիմ, ըսաւ իր փոքրիկ քրոջը, Վիլհելմինէին, հասկնալ գաղտնիքն այս նուագարանին որ ա՛յնքան անուշ և ա՛յնքան այլազան ձայներ կը հանէ երբ մատներով զարնենք փողակը այս ստեղնաշարին:

— Շատ հետաքրքրական ըլլալու է ներսի

կողմը , յարեց Վիլհելմինէն , բայց մէջը նայիլ
անկարելի է :

— Անկարելի՛ : Այդպէ՞ս կը կարծես : Արդ ,
պիտի ջանամ բանալ զայն և քեզի ցոյց տալ
խորհրդաւոր մեքենան որ պարփակուած է
այս մեծ տուփին մէջ :

Օր մը ուզեց հիմնովին քննել մայրիկին յարադաւանակը

— Քրիստոսն , ո՛չ , մի՛ դպչիր յարադաւ-
նակին : Եթէ խանգարես , չպիտի կրնաս
երբեք ամէն բան իր տեղը դնել նորէն . և
ի՞նչ պիտի ըսեն այն ատեն մեր ծնողքը :

— Քուրիկ , երկար ատենէ ի վեր է որ
մօտէն կը քննեմ այս յարադաւանակը . գիտեմ
թէ ո՛ր մասերը վերցընելու է ամէնէն առաջ :

Դաշնակայարդարներուն ըրածին պէս ըրաւ գրեթէ . յարադաշնակին վրան բացաւ . յետոյ , յաջորդաբար , այն երկու փեղկերը՝ որոնք անոր առաջակողմը կը փակեն : Երկու տղաքը , քոյր ու եղբայր , զմայլած , կըրցան դիտել իրերախառնումը պղնձէ լարերուն և շարժումը մուրճերուն որոնք կը զարնեն անոնց , անմիջապէս որ մատներով կոխուի փղոսկրէ ստեղնաշարին վրայ :

« Հրաշալի է , կը պոռար Վիլհելմինէն , մայրիկն ի՞նչպէս չի շուարիր այսքան լարերուն վրայ որոնք իրարմէ տարբեր երկայնութիւն ունին :

Մինչդեռ պզտիկ աղջիկը մատներովը , մեղմիւ լարերէն մէկ քանին կը թրթռացընէր , Քրիստիան կը դիտէր նուագարանին մէջ առաջ եկած շարժումները և դիւրութեամբ կ'ըմբռնէր անոր բաղկացուցիչ մասերը :

Ձեռքի քանի մը ճարտար շարժումով , նորէն գոցեց տուփը որ ունէ խանգարում չէր ունեցած :

« Հիմա պէտք է որ ամէն բան իր տեղը դնենք , ըսաւ , հասկցանք թէ ինչպէ՛ս հաճելի ձայներ կ'արտաբերէ յարադաշնակը : »

« Հիմա , ըսաւ մանկատի մանչը , ես ալ պիտի կրնամ շինել գործիք մը որ աղուոր ձայներ պիտի հանէ :

Գ — Բայց , առարկեց Վիլհելմինէն , յարադաշնակին նման տուփ չունիս դուն . ի՞նչպէս կրնաս ունենալ արոյրէ բարակ ու փայլուն թելեր՝ նման անոնց զորոնք տեսանք ասոր

մէջ : Հապա փոքրիկ մուրճե՞րը որոնք այս թելերուն կը զարնեն . ի՞նչպէս ձեռք պիտի անցընես զանոնք :

— Եթէ ատոնք ամէնը ունենայի , Վիլհելմի՛նէ , վստահ եմ որ պիտի կրնայի ասոր պէս յարադաշնակ մը կազմել . բայց մտքէս չեմ կրնար անցընել որ այսքան սուղ բաներ ձեռք պիտի բերեմ . ուստի պզտիկ նուագարան մը միայն պիտի շինեմ : Տարբեր ձայներ առաջ գալուն պատճառը , լարերուն տարբեր տարբեր երկարութիւն ունենալն է . արդ , պիտի տեսնես թէ քեզի պիտի շինեմ փոքրիկ յարադաշնակ մը զոր մատներովդ պիտի նուագես դիւրութեամբ :

— Ո՛հ , Քրիստօփա՛ն , որքա՛ն երջանիկ պիտի ըլլայի : Բայց կարելի՞ է միթէ :

— Կը տեսնե՛ս :

Քրիստօփան ձեռք ձգեց խիստ թեթեւ փայտէ տուփ մը որուն վերի մասը բաց էր : Տուփին վրայ՝ անոր երկայնութեանը՝ զուգահեռական երկու առասաններ պրկեց և գնաց գտաւ դրացի ապակեգործը որ հօրը բարեկամն էր : Այս բարեկամը ունէր այլ և այլ մեծութեամբ ապակիի կտորուանքներ որոնք տուներուն մէջ դրուած ապակիներուն աւելցուկներն էին :

« Մեծ ազնութիւն մը ըրած պիտի ըլլայիք , ըսաւ անոր Քրիստօփան , եթէ հաճէիք՝ նեղ ու տարբեր երկայնութեամբ՝ սա օրինակին ձեւով ապակիի շատ մը շերտեր կտրել ինձի համար : »

Եւ ցոյց տուաւ թուղթի կտոր մը զոր

խնամով կտրեր էր՝ չափերն առնելով իր տուփին վրայէն :

« Սիրով, իմ փոքրիկ Քրիստիանս, ատկէ դիւրին ի՞նչ կայ, » պատասխանեց ապակե-գործը և մէկ քանի վայրկեանի մէջ, կըտրեց երեսունի չափ տարբեր երկայնութեամբ շերտեր :

Քրիստիան՝ իր անձնական համեստ քսակէն վճարել ուզեց ազնիւ մարդուն աշխատութեան վարձքը . բայց սա սկսաւ խնդալ .

« Իրամդ պահէ, տղա՛ս, ըսաւ, և զգոյշ եղիր որ ապակիի այս կտորներով մէկ տեղդ չի կտրես : »

Քրիստիան, երբ տուն դարձաւ, ապակիի շերտերը հաստատեց զուգահեռական լարերուն վրայ, ամէնէն երկայններէն սկսելով հետզհետէ ամէնէն կարճերը, և ունեցաւ գրեթէ ձայնաշարին բոլոր ձայները . բայց բազմիցս փորձելէ ու մէկէ աւելի անգամներ ապակե-գործին բարեսիրութեան դիմելէ ետքն է որ կըցաւ յառաջ բերել ձայներու կատարեալ շարք մը :

Պողպատէ զսպանակի մը միջոցաւ, մէն մի շերտի վերնակողմը զետեղեց խիցէ փոքրիկ մուրճ մը, որ կը գտնուէր գաւազանիկի մը ծայրը : Այս գաւազանիկը միացած էր՝ մէն մի ապակիի համապատասխան փայտէ մատին հետ . եթէ մատին վրայ կոխէին, մուրճը վարկիջներ կը զարնէր ապակիէ շերտին և յստակ ձայն մը լսելի կ'ըլլար : Անմիջապէս որ կոխելէ գաղբէին, մուրճը կը շոկուէր վեր կ'ելլէր :

Շատ պարզ այս գործիքով, Քրիստոսի յա-
ջողեցաւ ուրախութեամբ, տեղւոյն ծանօթ
ժողովրդական քանի մը եղանակներ արտա-
բերել: Իսկ քոյրը ա՛յնքան բարեբաղդ կ՛զգար
ինքզինքը որ այլեւս անդադար կը նուագէր
իր փոքր յարադաշնակը:

Գ. — ԺԱՄԱՑՈՅՑ ՄԸ՝ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ

Գօրնէլի մօրեղբայրը ամէն օր ուրախու-
թեամբ կը տեսնէր որ Քրիստոսի մեքենա-
գիտական ճաշակները կը զարգանային. ուստի
և պարտք կը դնէր անոր ծնողացը վրայ որ
գօլէժ զրկեն զանի՝ որպէս զի հոն հաստատուն
կրթութիւն մը ստանայ և իր ընտիր յատկու-
թիւնները զօրացնէ:

Բայց Քրիստոսի շատ մատաղատի էր դեռ,
և մայրը չուզեց բաժնուիլ անկէ: Անհրաժեշտ
գիրքերը հայթայթեցին անոր և կարգեցին
դաստիարակ մը՝ աւելի լո՛ւրջ ուսմանց պատ-
րաստելու համար զանի:

Օր մը, մայրը որ բարեսիրական գործե-
րով շատ կ՛զբաղէր, զանի տարաւ քաղաքին մէկ
ապաստանարանը ուր կը յաճախէր՝ այցելու-
թիւն տալու աղքատներուն և հիւանդներուն:
Եւ մինչդեռ ինք կ՛երթար տեսնել տնօրէնը,
Քրիստոսն ու Վիլհելմինէ քոյրը թողուց
սպասման սրահին մէջ որ՝ ըստ հօլանտական նո-
րոյթին, լեցուն էր հին կարասիներով: Ման-

կատի տղուն ուշադրութիւնը գրաւեց, ամէնէն աւելի, ծանրոցով հին ժամացոյց մը որուն միօրինակ դիւ դաբը միայն կը խանգարէր ընդարձակ սրահին լուսթիւնը :

Մանկաւի տղան ուշադրութիւնը գրաւեց ծանրոցով հին ժամացոյց մը

«Տե՛ս, ըսաւ քրոջը, սա սրաքները որոնք ժամերը ցոյց տալով կը դառնան, սա ծանրոցները որոնք կամաց կամաց վար կ'իջնեն, սա երկաթէ երկայն ձողը որ ա՛յնքան կանոնաւորութեամբ կը ճօճէ : Որչա՛փ կը փա-

փագէի աղէկ մը հասկնալ այն յօրինուածքը որ կեանք կուտայ այս ժամացոյցին : »

Եւ կը շօշափէր ծանրոցները , վար կ'առնէր գանոնք , նորէն տեղը կ'անցընէր , ճօճանակը կը կեցընէր և նորէն կը բանեցընէր , հետզհետէ աւելի հետաքրքրուած և անձկալիր՝ հասկնալու այս մեքենային գաղտնիքը :

« Կ'աղաչեմ , Քրիստի՛ան , կը կրկնէր քոյրը , մի՛ դպչիր այդ ժամացոյցին : Ի՞նչ պիտի ըլլայ , եթէ աւրես ու այլ եւս չի բանի :

— Բնաւ մի՛ վախնար , քուրի՛կ , չեմ աւրեր . միայն կ'ուզեմ նայիլ մէջը :

Եւ , աթոռի մը վրայ ելլելով , վար առաւ ժամացոյցը և սեղանի մը վրան դրաւ :

« Քրիստի՛ան , Քրիստի՛ան , կը վախնամ , կը պոռար Վիլհելմինէն , հիմա թերեւս կուզան և քեզ կը յանդիմանեն խստիւ : »

Բայց Քրիստիան արդէն բացեր էր տուփին առաջակողմի մասը , այսինքն այն փոքր տախտակը որ ահօսիկի մը մէջ կը սահէր , և յօրինուածքն ամբողջապէս կ'երեւար իր շացեալ աչքերուն . ահա՛ գլանը կամ թմբուկը որուն վրայ կը փաթթուի՝ ծանրոցները բռնող առասանը , ահա՛ ատամնաւոր անիւները որոնք իրարու մէջ անցուած են , ճօճանակը որ աջէն ձախ կը ճօճէ և ամբողջ շարժումը կը վարէ , ահա՛ երկու սլաքները որ երեսի տախտակին վրայ իրենց շրջանը կը կատարեն :

Մէկ ակնարկով , Քրիստիան կ'ըմբռնէ ժամացոյցին օրէնքներն ու ընթացքը : Վիլհելմ-

մինէն, ինքն իսկ, շատ հետաքրքրուած, այլ եւս ճայն չի հաներ և կը սքանչանայ այս հրաշալի մեքենային վրայ:

Իրաւ է որ ամենապարզ դրութեամբ շինուած էր ժամացոյցը, առանց հնչակի, և իրաւ է որ անուասարքը յօդուածոյ շէր ինչպէս կ'ըլլայ այժմու ճօճանաւորներուն մէջ: Տղան, իր դանակով, անմիջապէս քակեց սլաքներուն պտուտակները և հանեց երեսի տախտակը: Յետոյ, կարգն եկաւ անիւներուն, թմբուկին և ճօճանակին: Այս այլազան կտորները կարգով կը շարէր սեղանին վրայ՝ ուշադիր:

Վիլհելմինէն վախէն կը դողար. ամէնէ թեթեւ աղմուկի մը, սիրտը ուժգին կը բաբախէր:

«Օհ, Քրիստիան, Քրիստիան, ի՞նչ կ'ընես, կ'ըսէր ան, արցունքն աչքերուն մէջ, չպիտի կրնաս այլ եւս իրենց տեղը դնել այս անիւներն ու այս սլաքները: Ի՞նչ պիտի բսէ այս հաստատութեան տնօրէնը, երբ տեսնէ թէ ժամացոյցը բոլորովին աւրուեր է:

— «Հանգարտէ, Վիլհելմինէ, տեսայ ես և հասկցայ: Հիմա, իր առջի վիճակին մէջ պիտի դնեմ նորէն ժամացոյցը:»

Կը պատրաստուէր ամէն մէկ կտորը իր տեղը դնելու, երբ մէկէն մէկ դուռը բացուեցաւ և դռնապանը ներս մտաւ: Ապշած՝ կանգ առաւ երբ տեսաւ թէ պարապ է ժամացոյցին տուփը և սեղանին վրայ ցիրուցան դրուած են անիւները: Կարծեց թէ տղան չարութեամբ քակեր էր զայն:

— Ի՞նչ ես ըրեր, թշուառակահն տղայ, պոռաց, ո՞վ հրաման տուաւ քեզի ձեռք զարնել այս ժամացոյցին և այս վիճակին բերել զայն : Չե՞ս գիտեր թէ հազուազիւտ ու թանկագին առարկայ մըն է և թէ ճարտար ժամագործ մը միայն կրնայ զայն շտկել :

— Ես ինքս պիտի շտկեմ, յարեց Քրիստոս, տեսէ՛ք, արդէն քանի մը անիւ դրի իրենց տեղը :

— Բան մը չի կոտրեցի՞ր մէջէն : Կտորներէն ո և է մէկը չի կորսնցուցի՞ր :

— Ամէնն ալ հոս են, կարգով :

— Եւ դուն, քեզի պէս լամուկ մը, կը յաւակնի՞ս կազմել նորէն այս ժամացոյցը զոր քակեր ես :

— Այո՛, որովհետեւ հիմա հասկցած եմ ամէն մէկ կտորին տեղը և կատարած դերը :

Դռնապանը, գրգռուած այս պատասխանէն զոր կը նկատէր իբր յաւակնոտ և գոռոզութենէ թելագրուած, պիտի բռնէր Քրիստոսի թեւէն ու արգիլէր անիւներուն դպչիլ, երբ տնօրէնը և Տիկին Հիւճէնս սրահը մտան :

« Տեսէ՛ք, ըսաւ դռնապանը, ի՛նչ ըրեր է սա անխոհեմ տղան : »

Քրիստոսի մայրը շուարած մնացած էր, բայց տնօրէնը՝ խելացի և ուսեալ մարդ, մէկ ակնարկով տեսած էր այն կանոնաւորութիւնը որով տղան զանազան կտորները շարած էր սեղանին վրայ : Գօրնէլի մօրեղբօր բարեկամ ըլլալով, ծանօթ էր Քրիստոսի մեքենագի-

տական արտակարգ ընդունակութեանց և հասկցաւ թէ ո՛չ չարութեամբ էր և ո՛չ աւրելու նպատակով որ այս տղան քակեր էր ժամացոյցը, այլ անոր յօրինուածքը ուսումնասիրելու համար :

Տնօրէնը եւ Տիկին Հիւնէն սրահը մտան :

« Տղա՛ս , ըսաւ , այս ժամացոյցը քակեր ես բան սորվելու նպատակաւ . առանց իմ հրամանիս՝ այդ բանը ըրած ըլլալով՝ ի՞նչ համար միայն կը մեղադրեմ քեզ : Միակ պատիժդ այն պիտի ըլլայ որ հո՛ս պիտի մնաս մինչեւ որ բոլորովին շտկես կազմես ժամացոյցը : »

Քրիստոսիան , տնօրէնին հաւանութենէն սփոփուած , սկսաւ աշխատիլ , և՛ քանի մը ժամ ետքը , ժամացոյցը իր տեղը գրուելով՝ սքանչելի կերպով կը բանէր և ժամերը ցոյց կուտար իբրեւ թէ երբեք քակուած չըլլար :

Գ. — ՏՕՆԱԿԱՆ ՓԱՌԱՊԱՆԾ ՕՐ ՄԸ

Առտու մը, Քրիստոսի ծնողքը, երբ իրենց ճաշասրահը մտան, ապշած մնացին տեսնելով պատին վրայ կախուած ժամացոյց մը որուն գուարթ դիք դաքը՝ ամենամեծ կանոնաւորութեամբ կը լսուէր :

Եղեւինի փայտէ շինուած էր : Ճերմակ ջրդեղով ներկուած երեսի տախտակը՝ տասներկու մթազոյն ժամերովն ու պղինձէ սլաքներովը, որոշապէս աչքի կը զարնէր ժամացոյցին ճակատին վրայ, որ զարդարուած էր՝ ակնապարար վառ ծաղիկներով : Ծանրոցները ձոյլ երկաթէ էին և բռնուած ամրահիւս լարերով :

Ճօճանակը կազմուած էր կաղնեփայտի գաւազանիկէ մը՝ պղինձէ սկաւառակ մը՝ ծայրին : Տուփը, պարզ, բայց շքեղ, կը յիշեցընէր կկու ժամհարները որոնք մեր օրով ընդհանրացած են նոյն իսկ գիւղերու մէջ :

«Տե՛ս, տե՛ս, պոռաց, Տիկին Հիւճէնս՝ ուրախ գուարթ, իր ամուսնոյն, որպիսի անակընկալ : Ժամացոյց մը գնեցիր վերջապէս : Երկա՛ր ատենէ ի վեր, ես ալ կ'ուզէի հատ մը ունենալ :»

Պէտք է ըսել թէ այն ատենները՝ պերճանք մըն էր ժամացոյց ունենալը և թէ քիչ ընտանիքներ, նոյն իսկ հարուստ ըլլալով, կը վայելէին այս առաւելութիւնը :

« Ե՞ս, յարեց Պարոն Հիւճէնս, բնաւ բան մը չգնեցի . ես ալ՝ քեզի չափ՝ ապշած մնացած եմ տեսնելով այս խորհրդաւոր ժամացոյցը զոր դրեր են մեր ճաշասրահին մէջ :

— Թերեւս Գօրնէլի եղբայրս նուիրած է...

— Ատիկա հաւանական է...

— Հիմա կը հասկնանք . իր ձայնն է զոր կը լսեմ գաւիթէն :

Գօրնէլի մօրեղբայրը շուտով ներս մտաւ, միշտ գուարթ ու ժպտուն :

— Եղբայր, ըսաւ Տիկին Հիւճէնս, շատ ազնիւ էք, հաճելի անակնկալ մը ըրեր էք ինձի :

— Ա՛հ, այս սիրուն պատիկ ժամացոյցը, գոչեց Գօրնէլի մօրեղբայրը, շնորհակալութիւն մի՛ յայտնէք ինձի, զայն ձեզի տուողը ես չեմ...

— Ո՞վ է ուրեմն : Շատ զարմացած չէք երեւիր դուք և տեղեակ ըլլալու էք գաղտնիքին...

— Է՛, ուրեմն, իմ սիրելի քեռորդիի՛ս պէտք է շնորհակալ ըլլաք, վասն զի ա՛ն է որ ձեզի կը նուիրէ այս գոհարը :

— Քրիստօֆան : Բայց դրամ չունի ան :

— Ատո՛ր համար, չի գնեց, այլ շինեց :

— Շինե՛ց այս ժամացոյցը, իմ փոքրիկ Քրիստօֆանս, ըսաւ Տիկին Հիւճէնս, բայց անկարելի է : Կատակ կ'ընէք, եղբայր :

— Օ՛ն, Գօրնէլի, յարեց հայրը, լուրջ խօսէ : Ժամացոյց շինելու կարող չէ Քրիս-

դիան . այդ բանը կը պահանջէ մասնագիտա-
կան ուսում և մեծ փորձառութիւն :

— Հաստատապէս կ'ըսեմ ձեզի թէ Քրիս-
դիան մինակը շինեց այս մեքենան որ շատ
աղէկ կը բանի : Ուսումնասիրելէ ետքը աղ-
քատաց ապաստարանին ժամացոյցը որուն յօ-
րինուածքն անմիջապէս ըմբռնեց , կրցաւ իմ
տանս մէջ քննել հնչակաւոր ուրիշ ժամացոյց
մը զոր բարեկամներէս մէկը փոխ տուաւ ինծի,
և այսչափը բաւական եղաւ որ անիկա կարե-
նայ արտադրել այս պզտիկ հրաշակերտը զոր
ահա կը տեսնէք :

— Իրա՛ւ հրաշալի է , գոչեցին Պարոն և
Տիկին Հիւճէնս :

— Այո՛ , հրաշալի , այս աղան գիտական հան-
ճար ունի , ինչպէս որ ուրիշ մէկը երաժշտական
կամ բանաստեղծական հանճար կ'ունենայ :
Ինքն անձամբ ձեւեց տաշեց ատամնաւոր
անիւնները , առանցքները , ճօճանակը , ամ-
բողջ անուասարքը : Ինք կազմեց հնչասարքի
շարժումը՝ սա երեք սիրուն զանգակիկնե-
րով որոնց մուրճ մը կուգայ կը զարնէ և
ժամերը կը ծանուցանէ : Իմ դերս շատ պարզ
եղած է անոր շինութեան մէջ . ես միայն հայ-
թայթեցի սլաքները , ծանրոցները , փայտը , և
ներկեցի երեսի տախտակն ու ծաղիկները
որոնք անոր զարդը կը կազմեն : Իմ փոքրիկ
ժամագործս ասով ցոյց տուաւ հրաշալի տա-
ղանդ մը , նաև սքանչելի սիրտ մը . վասն զի
ուզեց որ այս ժամացոյցը ձեր ճաշասրահը

զարդարէ՛ իր մայրիկին ծննդեան տարեդար-
ձին ճիշդ օրը :

— Իրա՛ւ է : Այսօր իմ ծննդեանս տարե-
դարձն է : Օ՛հ, սիրելի՛ տղաք : Զարմացած
էի որ դեռ քովս չեն եկած՝ ամէն տարուան
պէս, իրենց բարեմաղթութիւններն ընելու

Ապստոմ մնացին տեսնելով պատին վրայ ժամացոյց մը :

— Ուզեցին նախ որ այս անակնկալը վա-
յելել տան ձեզի . երկուքն ալ հոն են, Քրիս-
դիանն ու Վիլհելմինէն, որոնք կը սպասեն իմ
նշանիս և ժամացոյցի նշանին :

Նոյն վայրկեանին դաշնակաւոր սիրուն
հնչիւն մը լսուեցաւ . զանգակիկներն էին
որոնք կէս օրը կը ծանուցանէին և զուարթու-

Թեամբ սրահը կը լեցընէին իրենց արծաթեայ հնչիւններով :

« Եկէ՛ք, տղաքներս », պոռաց Գօրնէլի մօրեղբայրը :

Քրիստիան, յուզումէն կարմրած՝ վիլնէլմինէին հետ ներս մտաւ, իւրաքանչիւրը իր ձեռքը բռնած էր ծաղկի փառաւոր փունջ մը .

Քրիստիան եւ Վիլնէլմինէ ներս մտան, բռնած ծաղկի փառաւոր փունջեր :

անոնք նետուեցան բազուկներուն մէջ իրենց մօր որ ուրախութենէն կուլար :

Անոնց հայրը անդին կը դարձընէր երեսը՝ ծածկելու համար արցունքները որոնք արտուանուէրէն վար կը վազէին : Աւելորդ է ըսել թէ ամէնէն քնքուշ զգուանքները և ամէնէն անկեղծ գովեստները շռայլուեցան պըղտիկ ժամագործին որ, համեստութենէն կը շփոթէր կը մնար :

Ե. — ՔՐԻՍՏԻԱՆ՝ ԳՕԼԷԺԱԿԱՆ

Վերջապէս գօլէժ մտնելու վայրկեանը հասած էր : Քրիստոսի իբրեւ ցերեկեայ աշակերտ գրուեցաւ քաղքին ամէնէն կարեւոր մէկ գօլէժը ուր կը յաճախէին այն տղաքը որոնք կը պատրաստուէին յետոյ հետեւիլ համալսարանական բարձր ուսմանց :

Քրիստոսի ուսումնասէր ու ջանադիր աշակերտ մը եղաւ, և զանազան գիտութեանց մէջ ձեռք բերաւ յաջողութիւններ որոնք Գօրնէլի մօրեղբօր գուշակութիւնները կը հաստատէին, բայց, երկրաշափութիւն ու բնաբանութիւն սորվելով հանդերձ, զանց չէր ընէր մեքենագիտութիւնը և շատ պարագայից մէջ, ճարտար ու իսկատիպ հնարքներով, իր ուսուցիչներուն և դասընկերներուն զարմացումը շարժեց : Իր ուսուցչապետներէն մէկուն ժամացոյցը բանեցուց : Անկումի մը հետեւանքով, անիւները խանգարուած էին, բայց բան մը կոտորած չէր . Քրիստոսի շուտ մը նորէն իրենց առանցքներուն վրայ դրաւ զանոնք, կազմեց :

Ամառ օր մը, տաք օդին, իր ընկերները՝ վազելով ու խաղալով՝ ծարաւէ պապակած՝ կը տրտնջէին որ ուզածնուն պէս չէին կրնար ջուր խմել : Հաստատութեան ճեմավայրին խորը, շրջափակին պատէն անդին, գով ու վճիտ ջուրի առուակ մը կը վազէր :

«Ա՛հ, եթէ կարող ըլլայինք սա առուակին հասնիլ, կ'ըսէին դպրոցականները, ի՛նչ ազուոր պիտի գովանայինք անոր ջուրովը :

— Անկարելի բան մը չէ ատիկա, պատասխանեց շուտով Քրիստիան :

— Լաւ գիտես դուն թէ ճեմավայրէն դուրս ելլելն արգիւո՞ւած է :

— Է՛, ուրեմն, առանց ճեմավայրէն դուրս ելլելու, կը յուսամ թէ կրնամ ուզածնուդ չափ ջուր տալ ձեզի :

— Առուակը ի՞նչպէս պիտի դարձնէք ու ջուրը պատին վրայէն հոս պիտի բերէք . կ'ըսէին դպրոցականները՝ երկմտելով, վհո՛ւկ ըլլալու է մարդ այդ բանը ընելու համար :

— Մտքիս մէջ գաղափար մը ունիմ գորկարծեմ թէ կրնամ իրագործել :

— Ահա ինքնագով պարծուկ մը որ մեզ կը ծաղրէ, պոռաց մեծ աշակերտ մը որ միշտ նախանձոտ եղած էր Քրիստիանի յաջողութիւններուն : Եթէ կարող ըլլաս նոյն իսկ կաթիլ մը ջուր հանել առուակէն, քեզի՛ կուտամ տասը Փիօրինը գոր քսակիս մէջ ունիմ :

— Ես ալ, քեզի՛ կը նուիրեմ իմ պատկերազարդ աստեղագիտութիւնս որ հիացումդ գրաւած է, ըսաւ ուրիշ մը :

— Եւ ես, յարեց երրորդ մը, կը խոստանամ քեզի տալ կաշիէ խոշոր գնդակս :

Ամէն մէկը այսպէս գրաւ մը դրաւ, վրաստահ ըլլալով թէ ո՛չ քսակին, ո՛չ աստեղագի-

տութեան գրքին և ոչ ալ գնդակին դպչիլ հարկ պիտի ըլլար :

— Ձեր նուէրներուն պէտք չունիմ, պատասխանեց Քրիստոսին, կը բաւէ որ զովարար առատ ջուր ունենանք հոս :

Դպրոցին զանգակը հնչեց և տղաքը՝ պատասխանելով անոր կոչին, իրենց դասարանները մտան վերստին, բայց հեգնօրէն կը ծիծաղէին՝ թօթուելով ուսերնին :

Քրիստոսին յաճախ, կիրակի օրերը, դաշտերը պտոյտի կ'ելլէր Գօրնէլի մօրեղբօրը հետ : Իր առաջին պտոյտին, զանի առաջնորդեց այն առուակին քով որ գօլէժին պատին ստորոտէն կը հոսէր և անոր պատմեց ընկերներուն հետ ունեցած խնդիրը :

— Ինձի պէտք ըլլալիքը, ըսաւ, պարզապէս թեթեւ անիւ մըն է, որ պատին բարձրութեանը հասնելու չափ մեծ ըլլայ, և միանգամայն ջուրին մակերեսը շօշափէ :

— Եւ վստա՞հ ես որ ջուրը այդ անիւով վեր հանելու կարող կ'ըլլաս :

— Սպասեցէք, մօրեղբայր, դեռ չաւարտեցի : Եթէ ամանի ձեւով երկու երեք դոյլ, այս անիւին վրայ հաստատեմ, անոնք ջուրը պիտի քաշեն և մինչեւ պատին բարձրութիւնովը վեր պիտի հանեն : Երկու երեք դոյլ միայն կը դնեմ, որպէս զի մեքենան շատ ծանր չըլլայ :

— Լա՛ւ, բարեկամս, դոյլերը պիտի քա-

շեն ջուրը, բայց ինչպէ՞ս պիտի դարձընես անիւր :

— Բակին ներսի կողմէն պատին վրայ դրուած անուաւոր բռնակով մը դիւրաւ պիտի կրնամ դարձընել անիւր :

— Գէշ չէ ատիկա , փոքրիկ ճարտարագէտ, բայց , երբ ջուրը , դոյլերուդ մէջ վեր ելլէ , ինչպէ՞ս պիտի կրնաս ճեմավայրին մէջ վազ-ցընել զայն :

— Ատկէ դիւրին ի՞նչ կայ . ջմուղիի ձե-ւով փայտէ դաշտի մը մէջ կը թափի ջուրը , և անկէ կը վազէ ճեմավայրը , իբրեւ թէ աղ-բիւրի մը բերնէն վազած ըլլար :

— Անթերի՛ է գաղափարդ . հնարումդ լաւ կ'երեւայ ինծի և ընկերներդ անակնկալի պիտի գան : Այդ պարագային՝ իմ մասիս, ես կը խոս-տանամ քեզի՝ երկու-երեք դոյլով ու մէկ բռնակով անիւ մը տեղաւորել . երկու հաս-տատուն հեծաններու միջոցաւ դիւրաւ պիտի ըլլայ այս բանը : Հիմա , պէտք է որ ասիկա գօլէժին տնօրէնին իմաց տամ նախապէս , վասն զի չեմ ուզեր առանց իր արտօնութեան բան մը ընել :

Հետեւեալ առտուն , Գօրնէլի մօրեղ-բայրը գնաց գտաւ տնօրէնը և անոր հաղոր-դեց Քրիսդիանի ճարտարամիտ գաղափարը : Հաստատութեան պետը շատ կը սիրէր իր մա-տաղատի աշակերտը և , ասկէ զատ , շատ հե-տաքրքիր էր տեսնել թէ ի՞նչ պիտի ըլլար այս ծրագրին արդիւնքը :

«Այդ առուակը գօլէժին կը վերաբերի, պատասխանեց, ամէն ազատութիւն կուտամ ձեզի որ փորձէք ձեր հնարքը : Եթէ մեզի կարելի ըլլայ այդքան դիւրութեամբ ջուր ունենալ, իրական ծառայութիւն մը վայելած պիտի ըլլանք . բայց, թո՛վմաս առաքեալին ցեղէն եմ ես, տեսածի՛ս միայն կը հաւատամ :

Քանի մը օր ետքը, Գօրնէլի մօրեղբօր փութկոտութեան ու գործունէութեան շնորհիւ, անիւր հաստատուեցաւ պատին ստորոտը՝ երջանկութիւն պարգեւելով կնքահօրը որ հաճելի գործ մը կատարած էր սանիկին համար : Շրջանակին վրայ կապուած դոյլեր, ջուրը առուակէն կ'առնէին և կը թափէին տաշտին մէջ ուրկէ ճեմավայրը կը հոսէր անիկա : Անիւր, առանց դժուարութեան կը դառնար բռնակի մը միջոցաւ, որով ընդագոյց երկու պատիկ անիւններ շարժման մէջ կը դրուէին :

Տնօրէնը, ուսուցչապետները և բոլոր աշակերտները եկան հանդիսատես եղան այս հրաշակերտին և հիացան ազբիւրին վրայ որմէ յըստակ ջուր մը կը վազէր առատօրէն : Քրիստոսի յաղթանակը կատարեալ եղաւ : Տնօրէնը շնորհաւորեց զանի և դպրոցականները՝ ճեմավայրին շուրջը վերամբարձ պտըտցուցին զայն ի պատիւ :

Դեռատի Հիւճէնսը, եռանդազին շարունակելով հանդերձ իր հետազօտութիւնները և ուսումները, երբեմն կը սիրէր ընել գիւտ մը

որով կարենար, առանց ունէ վտանգի, խաղ մը խաղալ անհամակրելի և չարակամ մէկու մը:

Ամէնէն զուարճալի իր խաղերէն մէկն է այն զոր ըրաւ զօլէժի դռնապանին՝ Բէգէր-

Գաժանաբարոյ, կոս, անհանոյ մարդ մըն էր այս դռնապանը :

պումի : Դաժանաբարոյ, կոշտ, անհաճոյ մարդ մըն էր այս դռնապանը, միշտ պատրաստ պատժել տալու այն զպրոցականները որոնք բաւական նուէր չէին տար իրեն : Սովորութիւն ըրած էր՝ զօլէժի ժամացոյցին նայելով

մտից դուռը փակել ճի՛շդ նշանակեալ ժամուն ,
բայց գօլէժին ժամացոյցը , յաճախ աւերուելով
քաղաքի ժամացոյցէն առաջ կ'երթար :

Տղաքներ , որոնք կը կարծէին թէ ժամա-
նակին հասած էին , շատ անգամ ստիպուեցան
տուն վերադառնալ , և յետոյ իրենց ուսուց-
չապետէն պատժուեցան՝ յապաղումի պատ-
ճառաւ :

Ատուռ մը , Քրիստիան որ խիստ ճշգրտապահ
էր , սովորական ժամուն տունէն մեկնեցաւ
այն համոզումով թէ դասարան մտնելու ժա-
մէն առաջ կը հասնի գօլէժ : Բայց հաշիւի չէր
առած գօլէժի ժամացոյցին քմահաճ ընթացքը
և Բէդէրպում աղբարիկին չար բնաւորու-
թիւնը :

Բակին դուռը գոց էր :

— Բէդէրպում , պոռաց փոքրիկ Հիւճէնս ,
այն դռնակէն որ փողոցին վրայ կը նայէր ,
Բէդէրպում , բա՛ց դուռը՝ կ'աղաչե՛մ :

— Ո՛չ , պարոն , ուշ մնացած էք և աղէկ
գիտէք թէ՛ ժամը եօթը հնչելուն պէս՝ դուռը
կը գոցուի :

— Քաղքի ժամացոյցով , դեռ ժամը եօթը
չկայ , և ձեր ժամացոյցը շիտակ չէ :

— Ես եմ որ կը լարեմ ժամացոյցը , և մէկը
իրաւունք չունի ըսելու թէ լաւ չ'երթար
անիկա :

— Բայց , խօսքի սկսելէս ի վեր , արդէն
դասարան մտած պիտի ըլլայի հիմա . . .

— Վա՛յ քեզի , գնա՛ քիչ մը պտըտէ :

Եւ դոնապանը կոշտօրէն փակեց դոնակը :
Քրիստիան՝ վշտացած՝ տուն վերադարձաւ ,
և մօրեբօրը պատմեց այն փորձանքը , զոր՝
Բէդէրպուժի չարութիւնն ու յամառութիւնը
բերած էին գլխուն :

— Փօլէժ վերադառնալուս՝ պիտի պատ-
ժըւիմ , ըսաւ :

— Չպիտի պատժուիս , սիրելի՛ս , որով-
հետեւ ուշացած չէիր , բնաւ հոգդ մի՛ ըներ ,
ես անձամբ կուգամ բացատրութիւն կուտամ
տնօրէնին :

Փօրնէլի մօրեղբայրը դատը շահեցաւ . Բէ-
դէրպուժը ամենայն իրաւամբ յանդիմանուե-
ցաւ և Քրիստիան չի պատժուեցաւ , բայց չար
դոնապանը հազարումէկ չնչին բաներ պճրութ-
քելով վրէժ լուծեց , և անոր վրէժխնդրու-
թեան զոհ գացին բոլոր աշակերտները :

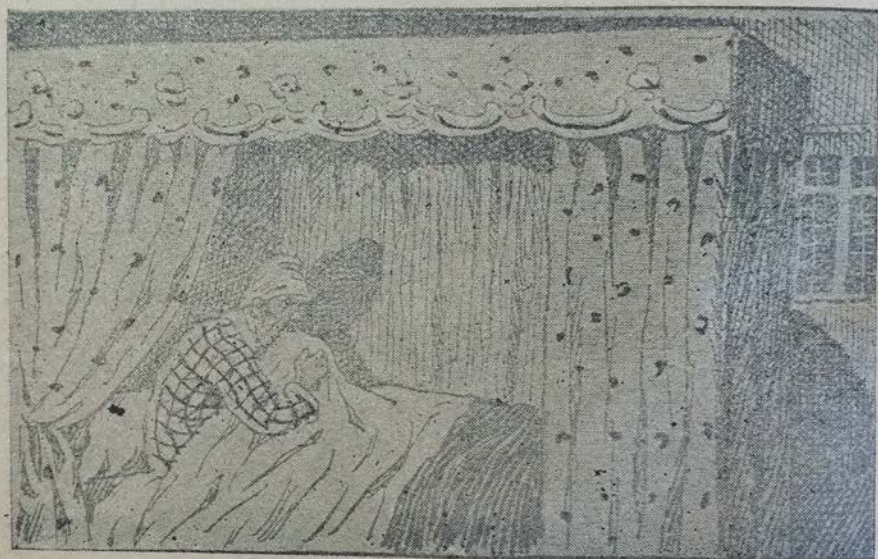
— Սա Բէդէրպուժը աղուոր դաս մը կ'ուզէ ,
ըսաւ Քրիստիան իր դասընկերներուն , տեսակ
տեսակ տաղտուկներ կը պատճառէ մեզի , բայց
որովհետեւ որչափ չար , նոյնչափ ալ վատասիրտ
է , խաղ մը կ'ուզեմ խաղալ անոր :

Ժամացոյցի զսպանակով , հնչասարքի բա-
ւական ճարտարամիտ յօրինուածք մը կազմեց :
Զսպանակը երբ լարուէր , այսինչ որոշ վայր-
կենին շարժման մէջ պիտի դնէր՝ պզտիկ գըն-
դակով վերջաւորող պողպատէ գաւազան մը
որ՝ այս գնդակով՝ շուտ շուտ հարուածներ
պիտի տար գանգակի մը :

Այս հնչասարքը դրին մարդապատկերի մը

մէջ որուն երեսը անցուցած էին խաւաքարտէ
այլանդակ դիմակ մը : Որովհետեւ դռնապանին
խցիկը փողոցին վրայ կը բացուէր , Քրիս-
դիան , իր ընկերներէն մէկուն օգնութեամբը
իրիկուն մը օգուտ քաղեց Բէզէրպուլմի բա-
ցակայութենէն և մարդապատկերը անոր մահ-
ճակալին տակը սահեցուց :

— Վաղը կը հասկնանք անցած դարձածը ,

Դռնապանը ընդոս արքեցաւ .

ըսաւ դեռատի Հիւճէնսը . բայց , եթէ , ինչպէս
կը յուսամ , մեքենական կազմածքս , իր ար-
դիւնքը տայ , Բէզէրպուլմը պատուական վախ-
մը պիտի կրէ :

Կէս գիշերուան ատենները , մինչդեռ դռ-
նապանը հանդարտիկ մը կը քնանար , հնչա-
սարքը մէկէն թնդաց , մահճակալին տակ ,

խանգարելով խուցին խորին լուռթիւնը .
srլւ՛ն, srլւ՛ն, srլւ՛ն :

Ընդոստ արթըննալով , դռնապանը հասկը-
ցաւ թէ այս ձայնը չէր գար դրան գանգակի-
կէն որուն ձայնը շատ տարբեր էր լսածէն :
Մական , կէս քուն կէս արթուն , կարծեց թէ

Հարուն-էլ-Բաշի խալիվան Շաւլլամներ կայսեր դրկեց ժամատոյց մը

ուշամնաց ուսուցիչ մը դուրսէն գանգակ մը
զարկած էր : Քթին տակէն մըմուալով , ելաւ
բացաւ դուռը : Մա՛րդ չի կա՛ր : Դողդղալով
խուցը եկաւ նորէն :

« Եւ սական երազ չի տեսայ , կը մըմնջէր ,
իրաւցընէ քաշեցին գանգակը , բայց ի՛նչ զար-
մանալի հնչիւն էր : Կարճատեւ արագ ու գա-

հավէժ հարուածներով կը հնչէր, կարծես թէ
երկաթէ գաւազանով մը մէկը շուտ շուտ գան-
գակի մը կը զարնէր : »

Ուշադիր այցելութիւն մը տուաւ իր սեն-
եակին ամէն կողմը, վարագոյրները վեր վեր-
ցուց և յանկարծ, մահճակալին տակ, տեսաւ
մարդկային կերպարանք մը : Գո՛ղ է, գո՛ղ,
թերեւս մարդասպա՛ն մը, խորհեցաւ, սոսկու-
մով համակուած, ու առանց այլ եւս ետին նա-
յելու, խուցին դուռը բանալիով գոցելէ ետքը,
վազեց դէպ ի բակը :

« Գո՛ղ կա՛յ : Մարդասպան կա՛յ » կը պո-
ռար բոլոր ուժովը :

Սպասաւորները, ուսուցիչները, յետոյ,
տնօրէնը վազեցին եկան :

« Ի՞նչ է պատահեր » հարցուց տնօրէնը :

— Ա՛հ, պարոն տնօրէն, գող մտեր է
խուցս և եկեր պահուրտեր է մահճակալիս
տակ : Զանգակ մը հնչեցուց ուժգին կերպով,
ու ես արթընցայ ձայնէն :

— Ի՞նչ կը բարբանջես, Բէդէրպու՛մ աղ-
բա՛ր : Տեսե՞ր ես երբեք գող մը որ գանգակ
զարնելով գործ տեսնէ : Տարօրինակ կը թուի
այդ բանը : Երազ ես տեսեր, և խենդութիւն
է այսպէս, գիշերուան մէջտեղ, ամբողջ դըպ-
րոցը ոտքի հանել :

— Հաւատացէք որ մահճակալիս տակն է,
իր ահարկու դէմքը աչքերովս տեսա՛յ : Սա-
կայն, չէ կրցած անշուշտ փախչիլ, վասն զի
բանալիով գոցեցի դուռը :

— Օ՛ն , երթանք տեսնենք սա նշանաւոր
գողը . . : Պէտք է ցոյց տանք քեզի թէ խեն-
դու թիւն է ըրածդ : »

Ամէն մարդ տնօրէնին ետեւէն գնաց :
Բէզէրպոլմ բոլոր մարմինովը կը դողար : Կար-
ծեցեալ աւազակը հո՛ն մահճակալին տակն էր ,
անշարժ փոռած : Սպասաւորներէն մէկը ոտ-
քերէն քաշեց և մարդապատկերը մէջտեղ
բերաւ :

Ամէնն ալ խնդացին , անախորժ կատակ-
ներու տարափ մը թափեցին Բէզէրպոլմի
զլխուն որ , ամօթահար շփոթած , չէր գիտեր
թէ ո՛ւր պահուըտի :

Տնօրէնը հասկցաւ թէ դպրոցականներէն
մէկուն խաղն էր ասիկա , և՛ մեքենական կազ-
մածքին նայելով՝ ենթադրեց թէ այդ դպրո-
ցականը իր Քրիստիան աշակերտն ըլլալու էր
հաւանաբար : Հետեւեալ օրը , Քրիստիան երբ
հարցաքննուեցաւ , անկեղծօրէն խոստովանե-
ցաւ իր չարաճճիութիւնը՝ բացատրելով այն
դրդապատճառը որ մղած էր զինք այդ բանը
մտածելու :

Քրիստիան պատժուեցաւ , բայց Բէզէր-
պոլմ պարտաւորեցաւ իր պաշտօնը թողուլ՝
աւելի քաղաքավար և նուազ կոշտ դոնապանի
մը : Գօլէժի աշակերտներուն ուղածն ալ
ա՛ս էր :

Չ. — ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՄԱԳՈՐԾԻՆ ԱՍՊԱՐԷՁԸ

Իր նախնական ուսումները Լա Հէի մէջ առնելէ ետքը, պատանի Հիւճէնսը զրկուեցաւ Լէյտ, յետոյ Բրէտա՝ որպէս զի մաթեմատիկական ու բնաբանական գիտութեանց մէջ կատարելագործութիւն ձեռք բերէ: Այնուհետեւ պտըտեցաւ Եւրոպայի զանազան երկիրները, ի մէջ այլոց Անգլիա, Գերմանիա և Ֆրանսա, ճանչնալու համար իր ժամանակին գիտունները և այն նշանաւոր գործերը որոնք կրնային հետաքրքրել իր հնարագէտ հանճարը:

Մինչեւ այն ատեն ժամագործութիւնը մեքենական արուեստի մը վիճակին մէջ մնացած էր, և արդէն քանի մը տարիէ ի վեր ծանօթ էր Եւրոպայի մէջ:

Անուաւոր հին ժամացոյցներէն մէկը, որուն վրայ կը խօսի պատմութիւնը, այն ժամացոյցն է զոր Պօղոս Ա. Պապը նուէր ըրաւ Ֆրանսայի թագաւորին, Յոյր Բէբէնի: Ժողովուրդին մեծ զարմացում պատճառեց այն ժամացոյցը և զայն նկատեցին հրաշակերտ մը՝ մոգութենէ ներշնչուած մանաւանդ՝ քան թէ մարդկային հանճարէ:

Քանի մը տարի ետքը, Հարուն-էլ-Րաշիտ խալիֆան՝ Բէբէնի որդւոյն, Շարլըմաններ կայսեր, զրկեց ա՛լ աւելի կատարելագործեալ ժամացոյց մը, և՛ այդ օրէն սկսեալ՝ հնարիչները ջանացին բազմացընել այս մեքենաները

որոնք բռնեցին ջրաժամերուն (Չուրով ժամացոյց = clepsydre) և աւազաժամերուն տեղը, այս նախնական ժամացոյցներն էին որ հին ժամանակաց մէջ գործածուած էին միայն՝ ժամանակին ընթացքը չափելու համար : Այն ատեն երեւան եկան բազմամասն մե-

Խոտը սեւ ամպեր պստեր էին երկինքը

քենայով ժամացոյցներ : Իտալացի մը՝ ժան տը Տօնի, Ժ. Դարուն մեջ շինեց ժամացոյց մը որ Բատուայի աշտարակին մէջ դրուեցաւ : Անիկա, ժամերէն զատ, ցոյց կուտար նաեւ արեւուն և մոլորակներուն ընթացքը : Խորին սքանչացում գրաւեց այս գործը, որ՝ մինչեւ այն ատեն տեսնուած նմանօրինակ

Օր մըն ալ , Քրիստոսի և իր բարեկամը ,
Բիզէր Լուզ , որ ուղեկից եղած էր իրեն ,
նկարչութիւնը ուսումնասիրելու համար կա-
տարած ճամբորդութեանը մէջ՝ պայուսակը
կոնակին՝ նոր մեկներ էին հինաւուրց Ֆրի-
պուրկ քաղաքէն , և ճամբանին կորսնցնելու
վտանգն աչք առնելով , կ'երթային այցելել
այս նկարագեղ երկրամասը :

Զուարթաբար կը քալէին արահետներէն
որոնց եզերքին մարգագետիններ և ընկուզե-
նիններ կ'երեւային , այս ծառերուն ճիւղերը
մինչեւ գետին կը հասնէին և իրենց հասուն
պտուղները անցորդներուն կ'ընծայէին : Զրա-
նկարի մը պէս թարմ ու կանանչ էր երկիրը
և բազմաթիւ առուակներ կը խոխովէին կո-
պիճներուն վրայէն և փախուստ կուտային
կազմելով շաւաշուն ջրվէժներ :

« Ի՞նչ շքեղափայլ երկիր , կ'ըսէր նկարիչը ,
կարծես թէ թատերական վիժակներու շարք
մըն է որ կը պարզուի դիմացս . մէն մի քայլիս ,
փափագ կը զգամ հանել երանգապնակս ու վըր-
ձիններս , նկարելու համար սա գեղեցիկ դաշ-
տանկարներէն մէկը :

— Խանդավառութիւնդ արդար է , սիրելիդ
իմ Բիզէր . բայց , եթէ կ'ուզես որ , իրիկուն
չեղած , հասնինք Հէրէնվայս գիւղը ուր կը
գտնուին ժամագործները , պէտք է աճա-
պարենք :

— Ուրեմն , քալե՛նք , բարեկամս , չեմ ու-

զեր որ զիշեր ժամանակ այս մուլթ անտառին մէջ մուրրինք :

— Ահ, ֆորէ-նուարի աւազակները թատրերգութեան աղուճը նիւթ կ'ըլլան :

— Սակայն, սիրելի՛ Քրիստօփան, ես լսած եմ ինչ ինչ պատմութիւններ որոնք ապահովութիւն չեն ներշնչեր :

— Բանէ՛ մըն ալ մի վախնար, բարի մարդիկ միայն կը գտնուին հոս, ամէնն ալ ազնիւ ու անկեղծ :

— Ճիշդ է, բայց օրէրա-գօմիգի տարագներով :

— Եւ այդ բանը պէտք է հաճելի գայ քեզի պէս նկարիչի մը :

Անտառին մէջէն երկար գնացքէ մը ետքը, մեր երկու ճամբորդները հանգիստ առին ամարանոցի մը մէջ ուր՝ իրենց ճամբան շարունակելէ առաջ հիւթեղ ճաշ մը ըրին : Ճամբան կ'երկարաձգուէր եղեւիններու, կնճնիներու, ցարասիներու մէջէն, ստորոտէն ահագին ժայռերու որոնց վրայ ցցուած կային ժանտափուշի ու կենիստայի մացառներ : Ծուռ ու մուռ երկարելով՝ զառիվեր կը բարձրանար ճամբան, և բնակարանները՝ հետզհետէ կը ցանցառէին :

« Կարծեմ թէ, ըսաւ յանկարծ Բիդէր, օդը կ'ամպոտի, երկինք կը մթնէ. արդեօք մըրկի՞ պիտի բռնուինք : »

Քրիստօփան երկինք նայեցաւ, դիտեց : Խոշոր սեւ ամպերը պատեր էին երկինքը,

արեւմտեան սաստիկ հով մը կը քշէր կը բերէր զանոնք :

« Աճապարե՛նք , բարեկամ , պատասխանեց չիւճէնս , ջանանք որ , տեղատարափը չսկսած , գիւղ հասնինք : »

Պոլսէի կողմսն Բարիկ կոչուեցաւ

Բայց գիւղը դեռ հեռու էր և արդէն որոտումին չարաշուք գոռումը կը լսուէր : Քիչ մը ետք , սկսան խոշոր կաթիլներ լինալ : Ստիպուեցան ժայռի մը տակ ապաստանիլ :

Մըրիկը երկար տեւեց և գիշերը վրայ հասած էր՝ երբ երկու բարեկամները կարող եղան ճամբայ ելլել նորէն :

«Կը բաւէ որ այս ճամբան գիւղ հանէ մեզ, ըսաւ Բիզէր. այդ պարագային՝ շատ մտահոգ չի պիտի ըլլայի եթէ ծառերուն տակ, այս մուտին մուտրէինք իրերամած սա արահետներուն մէջտեղ :»

— Մեր ճամբուն վրայ, առաջին հանդիպած դուռը կը գարնենք, պատասխանեց Քրիստիան :

— Լոյս մը կը նշմարեմ, ըսաւ յանկարծ նկարիչը :

— Մեր արուսեակ աստղն է, փրկուեցանք :

Ամարանոց մըն էր շինուած մուտքին վրայ ըստ բաւականին ընդարձակ սարահարթի մը ուր կ'երեւէին շատ մը տուներ : Հիւճէնս գարկաւ դուռը : Մարդ մը, դեռ երիտասարդ, անմիջապէս բացաւ դուռը :

«Ներս եկէք, ըսաւ, շատ զէշ օգոյ մը կը ճամբորդէք :»

— Այո՛, մըրկի բռնուեցանք մէկէն :

— Է՛ ուրեմն, կրնաք այս իրիկուն մասնակից ըլլալ մեր համեստ ճաշին և գիշերը կրակին քով անցընել. ուրիշ խնդիր՝ եթէ ուզէք մինչեւ Հէրէվայսի պանդոկը երթալ :

— Շատ հեռո՞ւ է ասկէ :

— Գրեթէ ժամուան մը ճամբայ :

— Հոս կը հանգչինք առայժմ, քանի որ ատոր բարեհաճութիւն ցոյց կուտաք դուք. կը խորհինք ետքը թէ կրնա՞նք աւելի հեռուն երթալ թէ ոչ :

Անոնք կը գտնուէին մեծ սրահի մը մէջ ուր վրան մամուլով կահագործի մը սեղան մը կար : Սղոցներ , խարտոցներ , մուրճեր և կահագործարանի ուրիշ շատ մը գործիքներ պատէն կախուած էին ձողիկներու վրայ : Մեծ բուխերիկ մը , փայտի կոճղերով լեցուած , բոց կ'արձակէր զուարթօրէն , մինչդեռ մանկամարդ կին մը , քանի մը տղոցմով բոլորուած , կերակուր կը պատրաստէր : Տասներկուքէն տասներհինգ տարեկան մանչեր գործասեղանին շուշը կ'աշխատէին . մէկը քառակուսի տուփ մը կը պատրաստէր , ուրիշ մը անիւններ կը կտրէր , երրորդ մը սլաքներ կը քանդակէր , ամէն մէկը , վերջապէս , իր որոշ գրագումն ունէր :

« Կը տեսնեմ թէ , ըսաւ Քրիստիան , ժամագործական արհեստանոցի մը մէջ ենք : »

— Այո՛ , պարոն , այս պատանիները՝ ամէնն ալ , իմ տղաքս են . այս վայրկենին՝ կը շինենք կ'աւարտենք մէկն այն ժամացոյցներէն որոնք հիմա շատ կը փնտռուին Գերմանիոյ , Զուիցերիոյ , Ֆրանսայի մէջ , և ամբողջ Եւրոպա :

Հիւճէնս ուշադիր քննեց կտորները մի առ մի և շնորհաւորեց հայրը , անոր գեղեցիկ աշխատութեանը համար :

« Կը տեսնեմ թէ , ըսաւ հիւրընկալը , արհեստէն կը հասկընաք :

— Այո՛ , քիչ մը , պատասխանեց Քրիստիան ժպտելով :

— Բարեբախտ կը զգամ ինքզինքս որ տունիս մէջ արհեստակիցներ կ'ընդունիմ. հիմա պիտի ընթրենք, պարոններ, օր մը ամբողջ քալելէ ետք, անօթեցած ըլլալու էք... Այնուհետեւ, եթէ հաճիք տեսնել, ձեզի պիտի ցուցընեմ գործ մը որուն ձեռնարկած եմ և որ դիւրին դիւրին չի կատարուիր :

— Շուտով տեսնել կ'ուզեմ այդ գործը, պատասխանեց Քրիստիան :

Սեղան բազմեցան, երկայն սեղան մը, ուր՝ իրենց հօրն ու մօրը հետ եկան նստան օթը տղաքներ : Երկու ճամբորդներուն պատուոյ տեղը յատկացուցին : Ճաշը կարճ տեւեց, բայց հիւթեղ եղաւ և ուռզուեցաւ քանի մը գաւաթ Րէնոսեան գինիով : Երբ ամէն մարդ սեղանէն ելաւ, ժամագործը ըսաւ իր հիւրերուն :

« Պարոններ, կը հաճի՞ք ինծի հետ գալ : »

Եւ զանոնք տարաւ մերձակայ սենեակ մը ուր, ուրիշ գործասեղանի մը վրայ, կը գտնուէին պղնձէ խել մը անիւներ և ժամացոյցի գործիքներ : Ընտանիքին հայրը վեր առաւ վարագոյր մը որուն ետեւ, պատէն կախուած, տեսնուեցաւ խոշոր ժամացոյց մը :

« Ահա՛, ըսաւ գործաւորը, ժամացոյց մը, որուն շինութեան նուիրեցի մանրակրկիտ խնամք և բովանդակ ծանօթութիւնը գորունիմ : »

Քրիստիան, մանրամասնաբար քննեց այս

գործը և քանի մը անգամ իր զարմացումն ու գոհունակութիւնը յայտնեց :

«Պէտք է գոհ ըլլաք ըսաւ իր հիւրընկալին , վասն զի ա՛յս աշխատութիւնը՝ իրաւցընէ նշանաւոր է :»

— Անիկա սահմանեալ է մրցումի մը զոր Հայտէլպէրկ քաղաքը բացած է ժամացոյցի մը համար որ պիտի զետեղուի անոր գղեակին վրայ , բայց ես բախտ չունիմ , և , սակայն , եթէ մրցանակը շահէի , աղքատ ընտանիքի հայր մը , ինչպէս եմ ես , բարեկեցութեան , հարստութեան պիտի տիրանայի այդ մրցանակով :

— Եւ ո՞վ կասկած կը ներշնչէ ձեզի՝ յաջողութեան մասին :

— Ես մինչեւ հիմա սովորական ժամացոյցներ շինած եմ , մէկ հնչասարքով և կը վախնամ որ մի՛ գուցէ մրցակիցներս ներկայացընեն մէկէ աւելի հնչասարքով և իմինէս աւելի՛ կանոնաւոր բանող ժամացոյցներ , վասն զի ամէն մարդ կը խօսի կանոնաւոր-ճօճանակի մը վրայ զոր հնարեր է հոլանտացի Հիւճէնս գիտունը , ես այնքան աղքատ եմ որ չեմ կրնար կատարելագործեալ այդ մասերը հայթայթել :

Քրիստոսիան չարաճճի ակնարկ մը նետեց իր բարեկամին՝ Բիդէրի :

«Լա՛ւ , պատասխանեց ժամագործին , հոս պիտի պառկինք այս գիշեր , և , վաղը , եթէ հաճիք , նորէն կը խօսինք ձեր գործին վրայ :»

Հետեւեալ օրը , Հիւճէնս քակեց ժամա-

ցոյցը , և , լրացուցիչ անիւներով , իր հիւր-
ընկալին ցոյց տուաւ թէ ինչպէս կրնար կո-
տորակները ծանուցանող հնչասարք մը զե-
տեղել , ինչպէս նաև՝ բազմաձայն ու այլազան
եղանակներով դաշնաւոր նուագ մը . ու ,
առանց ինքզինքը ժանչցնելու , անոր բացատ-
րեց տեսութիւնը կանոնաւորիչ - ճօճանակին
որ կը կիրարկուէր ճամացոյցներուն մէջ , և
խոստացաւ այդ ճօճանակէն հատ մը զրկել
անոր : Քրիստոսի շատ օրեր անցուց այս ազ-
նիւ ընտանիքին մէջ , որպէս զի իր աշխա-
տութիւնը բերէ հասցընէ յարմար աստիճա-
նին՝ և ժամացոյցը լարեց բանեցուց , գիւ-
ղացիները ամէնն ալ , լսելով անոր դաշնաւոր
նուագին յստակ ձայնը , վազեցին եկան : Ամ-
բողջ ժողովուրդին ցնծութեան ձայներուն և
և իրենց հիւրընկալներուն օրհնութեանց տա-
րափին մէջ է որ երկու բարեկամները մեկնեցան
շարունակելու համար իրենց ուղեւորութիւնը :

Ժամանակ մը ետքը , Հէրէնվայսի ժամա-
գործը ընդունեց ճօճանակը և կրած անակըն-
կալը իր լրումին հասաւ , երբ իմացաւ թէ իր
բարերարը նոյն ինքն Քրիստոսի Հիւճէնսն էր ,
որ իր օգնութեամբ , միջոց տուած էր անոր
բոլոր մրցակիցներուն մէջ առաջին ըլլալու
ի Հայտէլպէրկ :

Քրիստոսի Հիւճէնս յաջողութենէ յաջո-
գութիւն գիմեց : Մինչ նորահաս երիտասարդ
էր , Գօլպէրի կողմանէ Բարիզ կոչուած և Գի-
տութեանց Ակադեմիին թղթակից անդամ ան-

ուանուած էր : Ի յայտ բերաւ Երեւակին առաջին արբանեակը, շնորհիւ հեռադիտակի մը զոր ինքն անձամբ շինած էր :

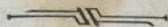
Գիտական բազմաթիւ երկասիրութիւններ գրեց աստեղագիտութեան, երկրաչափութեան, բնաբանութեան վրայ, բայց իր փառաց ամենամեծ տիտղոսն է ճօճանակին կիրառումը ժամացոյցներուն մէջ՝ իբր կանոնաւորիչ, և հնարումը պարուրածել զսպանակին որ զրպանի ժամացոյցներուն մէջ ճօճանակին տեղը կը բռնէ և ծանրոցին տատանումը կը կանոնաւորէ :

Իր գիւտերուն շնորհիւն է որ ժամագործութիւնը ճշմարիտ գիտութիւն մը եղած է :

Քրիստոսիան Հիւճէնս մեկնեցաւ Ֆրանսայէն և վերադարձաւ Հոլանտա 1681ին, հակառակ այն ջանքերուն զոր թագաւորն ու նախարարները ի գործ դրին՝ զինքը չի թողլու նպատակաւ : Լա Հէի մէջ մեռաւ 1695ին : Ինչպէս Գօրնէլի մօրեղբայրը գուշակած էր, պզտիկ ժամագործը « դարձած էր մեծ գիտուն մը և հանդիսացած էր իր երկրին փառքը » :

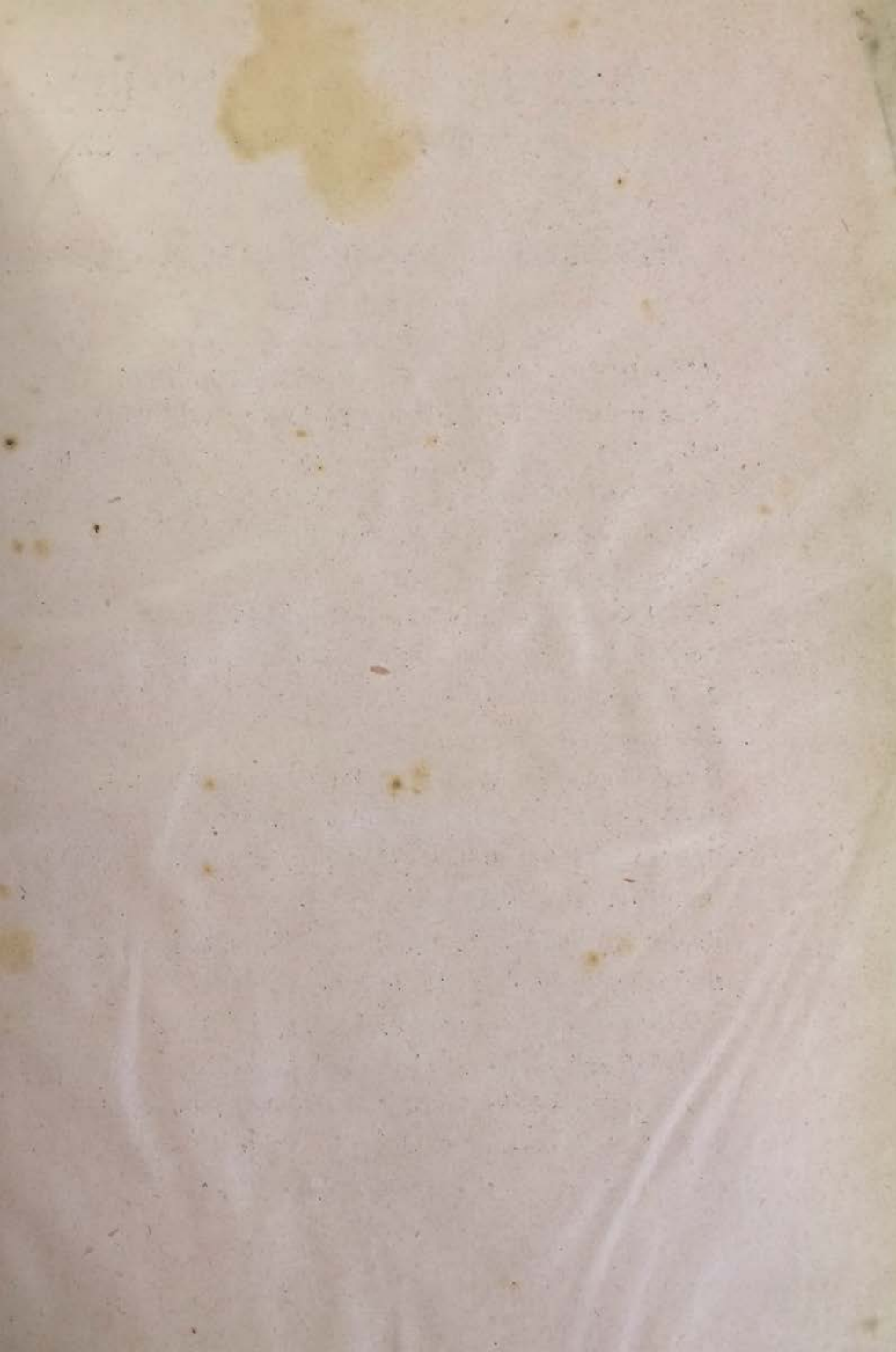

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Էջ	Տող	Սխալ	Ուղիղ
11	26	ազնութիւն	ազնութիւն
12	31	կը շտկուէր	կը շտկուէր ,
13	4	կ'զգար	կը զգար
13	18	դաստիարակ	դաստիարակ
21	15	աղան	տղան
21	22	մուրջ	Մուրճ
22	6	ընելու	ընելու :
25	10	ձեզի	ձեզի :
27	10	ջմուղիի	ջրմուղիի

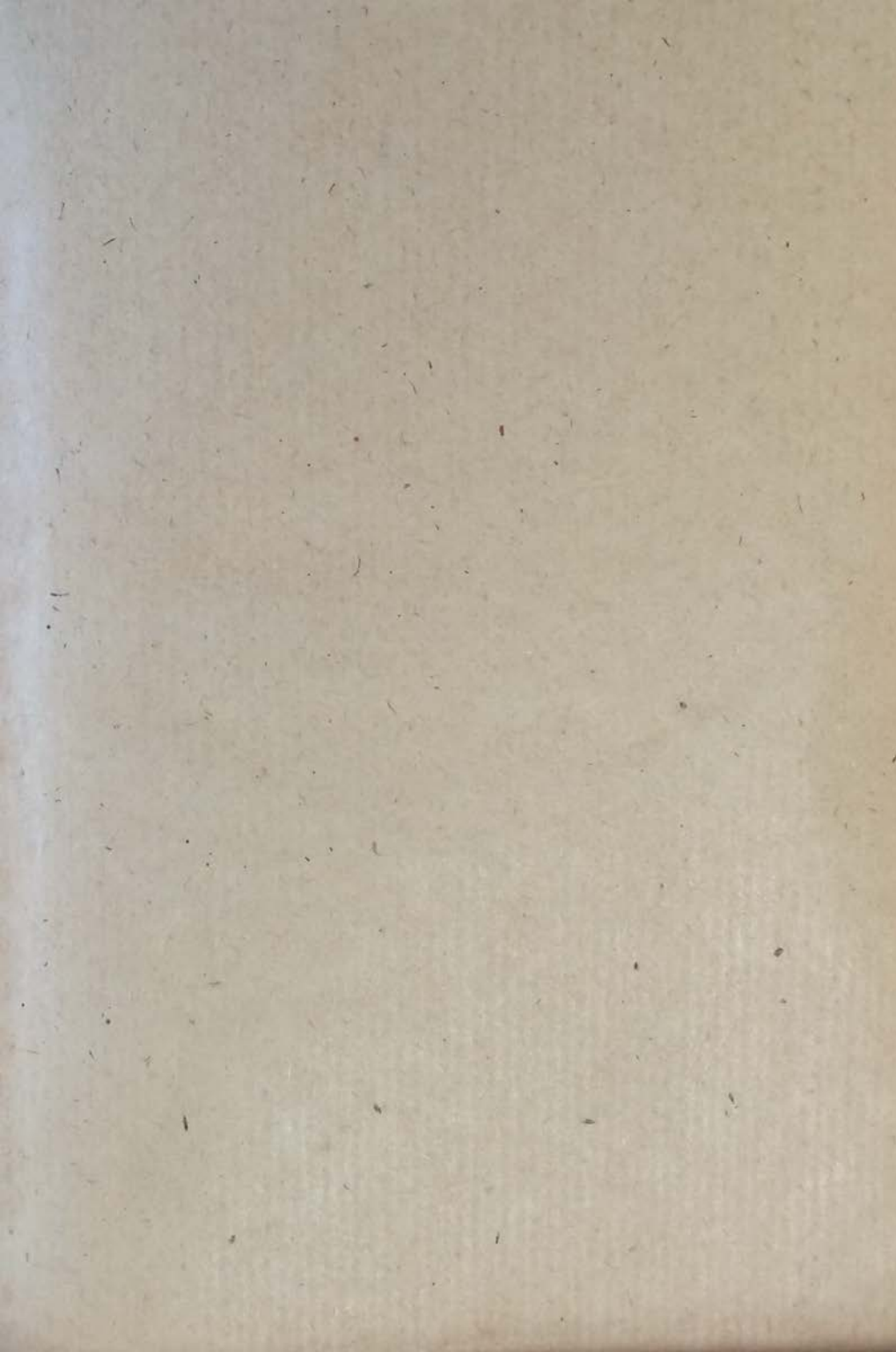
ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԻՄԵՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Զամահարլար բի 32

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԸՆԹԵՐՅՄՆ Գ Ի Ր Ք Ե Ր

- Ախոր Եղբայր մանկան մը պատմութիւնը 1924
Գրոց ու բրոց Գ. Վ. Մուսանձեանց 1910
Դիւքումաձ մասանկիսն առասպելը - Ս. Շալեան 1925
Երեց հշիի կենսագրութիւնը-Չիւնացի 1905
Ընկիր սղջիւնիկ Մ. Յովհաննէսեան 1922
Ժրկըսիկե՛ր՝ Քր. Շմիս 1924
Կիւզ՝ Կ անբորդութիւնը ի լիլիփուք Սուիթ՝ 1922
Հ անստեղծութիւնները Մ. Հանեան 1911
Հակերագիսակ Յ. Գ. Պապեան 1922
Հերոսիկա Գ. Պապսաւարեան
Ուղղեւորութիւն գեպի երկրիս կեդրոնը Ժ. Վերն 1910
Պատմութիւն Ռուսիոյ Քուրդոսի 1925
Պիլնձե՛ Քաղաքի Պատմութիւնը Տ. Զիբունի 1910
Սասնանց սուն Տ. Զիբունի 1910
Սասնանցի Դաւիթ Գ. Վ. Մուսանձե՛անց 1910
Սասնանցի զուակը Ա. Նաւարեան 1924
Վիլնէսիի փաճառակները Զ. Է. Մ. Լեւ 1910
Տիլեւա՛ս աշխարհաբար եւ պատմ. արագարգ Ֆեկրոն 1860
Փայտաշէն խճիթից միկնէւ սպիտակ սունը 1916
Փոքրիկ ժամագործը Մ. Ֆաբեկ 1925
Քիւր օղի արկածներ Ղ. Անպեան 1924

BB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0613

255.07.02.01.06.00/

